

СТАН ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ЦІНИ НА НАСІННЯ СОНЯШНИКА В УКРАЇНІ

ШИЯН Н. І.

доцент кафедри менеджменту і адміністрування

Харківський національний аграрний університет

імені В. В. Докучаєва

м. Харків, Україна

Соняшник, виступаючи однією із провідних технічних культур, постійно привертає увагу аграрних виробників. Його виробництво розглядається як одне із найбільш прибуткових і високоліквідних культур. Протягом 1990–2019 рр. посівні площі під соняшник збільшилися в 3,62 рази і в 2019 р. склали 5927,6 тис. га. Збільшилися обсяги виробництва насіння соняшника в 5,94 рази, а урожайність зросла на 62,0%. Її величина в 2019 р. склала 25,6 ц/га [1].

Визначальним у зацікавленості аграрних підприємств до виробництва соняшнику є прибутковість виробництва цієї культури і достатньо високий рівень рентабельності [2], величина якого в 2015 р. склала 78,4%. В 2019 р. його величина зменшилася, склавши 23,5%. Проте зниження рівня його рентабельності при постійному зростанні попиту на світовому аграрному ринку не зменшує зацікавленості підприємств до виробництва цієї культури.

До числа чинників, які є визначальними при формуванні прибутковості соняшнику, належать ціни. Закупівельні ціни, які пропонували за соняшник олієекстракційні заводи України станом на жовтень 2020 р. були такими [3]. Найвищу ціну товаровиробникам пропонувала компанія Українська Чорноморська Індустрія – 14900 грн/т, дещо менше – Бандурський ОЕЗ і ПРАТ Кропивницький ОЕЗ. В них вона дорівнювала 14700 грн/т. Найменшим її рівень був в Компанії «Агросинергія» Харківської області, Вовчанський ОЕЗ Харківської області і Приколотнянський ОЕЗ Харківської області – 14500 грн/т.

Для посередників закупівельна ціна була нижче, ніж для товаровиробників. Зокрема, Компанія «Агросинергія», Вовчанський ОЕЗ і Приколотнянський ОЕЗ Харківської області пропонували для них закупівельну ціну 14000 грн/т.

Аналіз цін соняшнику зернотрейдерів свідчить про їх розпорошеність. Так, Група компаній «Прометей», яка має у своєму складі мережу елеваторів в Миколаївській, Кіровоградській, Хмельницькій, Запорізькій і Київській областях, і забезпечує транспортування з використанням портів ТИС Одеса Миколаївський Торговий Порт Ника-Тера, Бердянський Морський Торговий Порт, пропонують закупівельну ціну соняшнику 15000 грн/т, Компанія KERNEL –14900 грн/т.

Розуміючи, що аграрні підприємства, які виробляють соняшник в більшій мірі орієнтуються на 100% його реалізацію, важливим для підприємства при вирішенні питання підвищення рівня прибутковості соняшника є обрання каналу реалізації соняшнику (самостійна реалізація виробником, або через зернотрейдерів).

Оскільки Україна експортує за кордон значний обсяг соняшника, то і ціна на соняшник в Україні залежить від світової кон'юнктури. За умов зменшення вартості соняшникової олії на міжнародному ринку, дешевшає і насіння. Тобто важливими чинниками, що впливають на динаміку цін на соняшник в Україні є світова кон'юнктура, співвідношення попиту/пропозиція та курсові коливання [4].

На закупівельну ціну насіння впливають також показники олійності і чистоти. Чим вище олійність, тим на більшу ціну може розраховувати сільгоспвиробник. Сміттєві домішки і вологість її зменшують. Переробникам і елеваторам після покупки забрудненого і вологого соняшника необхідно буде витратитися на доведення такої продукції до необхідної кондиції. Тому ціна на вологий і засмічений соняшник встановлюється нижче.

Закупівельні ціни на соняшник протягом року формуються під впливом пропозиції на ринку. При її формуванні мінімальна ціна на насіння соняшника, як правило, визначається на початку вересня. Саме за цією ціною аграрні підприємства, які виробляють насіння соняшника, внаслідок нестачі фінансів і необхідністю повертати кредити, відсутністю місця для зберігання і небажанням везти продукцію на елеватор через низьку якість реалізують соняшник з-під комбайна. Такий спосіб продажу для закупівельників вигідний, оскільки вони можуть купити продукцію за мінімальною ціною.

Після збирання соняшник складається і зберігається на елеваторах. При необхідності додаткового фінансування фермери

реалізують надлишки продукції. Сільгоспвиробники, які мають місця для зберігання соняшнику, намагаються реалізувати його в кінці весни – початку літа. У цей період оптові ціни на насіння соняшника досягають своїх максимальних значень.

Ціну на соняшник в Україні визначає торгово-економічна діяльність трьох основних компаній переробників: Кернел, Bunge Україна і Дельта Вілмар СНД. Також на рівень цін на соняшник в Україні впливає і імпорт в країни Африки, Близького Сходу і Азії, а також збільшення обсягів експорту в деякі країни Європи.

В той же час продаж соняшника в Україні, ціна якого відрізняється в залежності від олійності насіння і часу продажу, теж може бути дуже вигідною. Компанії-трейдери розміщують і щодня коректують ціни на насіння на спеціальних сайтах. Це дозволяє виробникам стежити за зміною цін, дізнатися максимальну вартість і побачити повну картину цін в цілому по країні [5].

До шляхів підвищення рівня прибутковості соняшника можна віднести обрання його за призначенням вирощування. В практиці компаній розрізняють соняшник олійний і кондитерський. За своїм складом насіння олійного соняшника містять не менше 50% олії. Воно може використовуватися в олійному виробництві або в якості поживного корму для тварин (білкове борошно). Поживна цінність олії залежить від складу жирних кислот. Залежно від цього виділяють такі типи соняшника: поліненасичений, високоолеїновий, середньоолеїновий.

Поліненасичений або звичайний соняшник використовують для отримання класичної соняшникової олії. Високоолеїновий соняшник можна вважати найціннішим, в ньому багато олеїнової кислоти (до 82%), насичені кислоти і лінолева кислота. У середньоолеїновому типі – збалансовано кількість олеїнової і лінолевих кислот. Позитивним моментом вирощування високоолеїнових гібридів є отримання додаткового прибутку для виробників у вигляді премії – в даний час близько 35 доларів за тону. При цьому сучасні гібриди високоолеїнового типу нічим не поступаються традиційним, лінолевого типу за врожайністю і стійкістю до хвороб.

Соняшник кондитерського типу за своїм складом має багато поживних речовин, клітковини і вітамінів [6], має суттєву цінову перевагу над звичайним олійним соняшником. Закупівельна ціна кондитерського соняшнику майже в 2 рази вища ніж на звичайний

соняшник, що може бути визначальним при обранні виду соняшника для виробництва.

Позитивним є те, що попит на соняшникову олію постійно зростає, завдяки її позиціонування як продукту для здорового харчування. Особливо це стосується сегменту НОСО (високоолеїнової соняшnikової олії) [7].

Тобто виробництво насіння соняшника для підприємств України залишається однією із високоприбуткових культур. Висока його прибутковість постійно привертає увагу аграрних виробників. На формування ціни на нього, яка є визначальною у формуванні прибутковості виробництва цієї культури впливає світова кон'юнктура, співвідношення попиту і пропозиції, курсові коливання. Не менш важливими чинниками впливу є якість насіння (показники олійності і чистоти), час його реалізації (під час збирання урожаю, навесні, на початку літа), напрями використання соняшника (олійний, кондитерський) та ін.

Література:

1. Сільське господарство України в 2019 р. : стат. збірн. Держ. служба статистики України, 2020. 230 с.
2. Шарковська С.В. Теоретичні засади розвитку ринку соняшнику в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес.* 2017. Вип. 260. С. 367–374. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2017_260_42/
3. Закупівельні ціни соняшнику. URL: <https://openagribusiness.kernel.ua/purchasing-prices/>
4. Фактори, що впливають на ціни соняшнику в Україні. URL: <https://bizontech.ua/blog/dynamics-of-sunflower-prices-in-ukraine>.
5. SMART-Trade. Закупівельні ціни. Соняшник. URL: <https://posivna.com.ua/ua/zamitky-ahronoma/formuvannya-tsini-na-sonyashnik-v-ukrajini>.
6. Насіння соняшника. URL: https://posivna.com.ua/ua/nasinnja-sonjashnika?gclid=CjwKCAjwIbr8BRA0EiwAnt4MToGbeB5pxcXoJySJyAu2Q5Z6T-bYOyZvt3UZ1brsR-pROo7Hp2Wd0xoCjbsQAvD_BwE.
7. Попит на соняшникову олію на світовому ринку зростає. Та чи може Україна збільшити виробництво продукції? URL: <https://landlord.ua/news/holovni-trendy-rynku-soniashnykovoi-olii-u-sezoni-2020-2021-rokiv/>